

Załącznik nr 13 do Zasad wdrażania RPO WP 2014-2020

**Wytyczne dotyczące
programowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych
w celu ubiegania się o środki finansowe
w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego
Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020**

Gdańsk,

maj 2015 r.

Spis treści

1. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miast jako wyzwanie polityki rozwoju w nowej perspektywie programowej.....	3
2. Najważniejsze uwarunkowania zakresu interwencji w ramach zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych.....	5
2.1 Umowa Partnerstwa	5
2.2 Wytyczne horyzontalne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFRR na lata 2014-2020	5
2.3 Wytyczne horyzontalne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych	5
3. Zintegrowane Projekty Rewitalizacyjne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020	6
3.1 Kwestie definicyjne i pojęciowe	6
3.2 Tryb i zakres wsparcia w zakresie rewitalizacji w ramach Programu	7
3.3 Ukierunkowanie interwencji.....	9
4. Delimitacja obszarów zdegradowanych do objęcia wsparciem w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020	11
4.1 Metodyka delimitacji obszarów kryzysowych w jednostkach urbanistycznych.....	11
4.2 Identyfikacja zróżnicowania wewnętrznego w jednostkach urbanistycznych	14
5. Wytyczne dotyczące przygotowania lub aktualizacji programów rewitalizacji miast.....	19
5.1 Program rewitalizacji jako program operacyjny miasta	19
5.2 Etapy tworzenia programów rewitalizacji	20
5.3 Struktura i cechy programów rewitalizacji	20
5.4 Konsultacje społeczne oraz podmioty zaangażowane w programowanie rewitalizacji.....	25
5.5 System monitorowania rewitalizacji.....	26
5.6 Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko programu rewitalizacji	26
6. Konkursy architektoniczne i urbanistyczne w ramach formułowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych	27

1. Rewitalizacja zdegradowanych obszarów miast jako wyzwanie polityki rozwoju w nowej perspektywie programowej

Zachodzący w okresie ostatniego dwudziestopięciolecia proces transformacji ustrojowej w znaczący sposób wpłynął na przestrzeń polskich miast. Restrukturyzacja poszczególnych gałęzi gospodarki stała się jedną z głównych przyczyn utraty dotychczasowych funkcji społeczno-gospodarczych zarówno fragmentów, jak również całych ośrodków miejskich. Postępująca degradacja tych obszarów wiąże się jednocześnie z kumulacją negatywnych zjawisk ujawnianych poprzez analizę wskaźników społecznych i ekonomicznych oraz widocznych gołym okiem negatywnych zmian w ich strukturze przestrzennej.

Dzięki swej szczególnej roli w strukturze społeczno-gospodarczej regionów miasta stanowią istotny element w ich strategiach rozwoju¹ oraz stają się przedmiotem dedykowanych polityk sektorowych². Działania obejmujące kompleksową rewitalizację zdegradowanych obszarów miast stanowią jeden z głównych zakresów interwencji dedykowanej ośrodkom miejskim, będąc skupionymi wokół Celu Operacyjnego 2.2 *Wysoki poziom kapitału społecznego* Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 oraz Priorytetu 2.3 *Przestrzeń dla aktywności* Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie aktywności zawodowej i społecznej *Aktywni Pomorzanie*. Realizowana na tych obszarach szczególna interwencja o charakterze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, która ma na celu zatrzymanie postępującej marginalizacji, będzie współfinansowana ze środków europejskich wzmacniając wysiłki zmierzające do wypełnienia zaleceń Wspólnoty i zobowiązań Polski względem Unii Europejskiej³.

Wśród stawianych w kolejnym okresie programowania wyzwań szczególnie istotne staje się zapewnienie odpowiednich warunków zmierzających do kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miast, oddziałującej w sposób wielowymiarowy na problemy lokalnych społeczności. Doświadczenia w zakresie rewitalizacji tych obszarów wskazują na konieczność intensyfikacji interwencji oraz integracji podejmowanych w ramach EFRR i EFS działań, w celu osiągnięcia maksymalnych korzyści realizowanych projektów. Postrzeganie rewitalizacji jako kompleksowego i skoncentrowanego pakietu powinno być jednocześnie istotnym elementem całościowej polityki rozwoju samorządów miast⁴. Za szczególnie istotny dla efektów podejmowanych działań uznać należy ich indywidualny charakter wynikający ze zidentyfikowanych na etapie szczegółowej diagnozy problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych⁵.

Ukierunkowanie wsparcia na obszary strategicznej interwencji stanowi wyraz podejścia terytorialnego w planowaniu rozwoju regionu⁶. Funkcjonalne znaczenie ośrodków miejskich w strukturze województwa pomorskiego wpływa na sposób adresowania określonych działań stanowiących element polityki regionalnej, w tym działań Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020. Intensyfikacja wsparcia ma przyczyniać się do uzyskania jak najszybszych gospodarczych efektów realizacji polityki województwa w odniesieniu do jego możliwości finansowych. Tym samym w zakresie kompleksowej rewitalizacji, zgodnie z zapisami RPO WP, preferuje się przedsięwzięcia realizowane na obszarach strategicznych rozwoju funkcji metropolitarnych tj. w centrum aglomeracji

¹ Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020

² Koncepcja Zrównoważonej Polityki Miejskiej Województwa Pomorskiego

³ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 - Umowa Partnerstwa przyjęta przez KE 23 maja 2014 r.

⁴ Założenia Narodowego Planu Rewitalizacji przygotowanego przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

⁵ Krajowa Polityka Miejska - Projekt dokumentu Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju z 21 marca 2014 r.

⁶ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r.

Trójmiasta oraz głównych ośrodkach wzmacniających strukturę pasma osadniczego, jak również ośrodkach rdzeniowych miejskich obszarów funkcjonalnych, stanowiących ośrodki równoważenia rozwoju w przestrzeni całego województwa pomorskiego.

Kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych obszarów miast, stanowiąca element szerokiej wizji rozwoju całego ośrodka miejskiego, będzie realizowana w ramach RPO WP poprzez formułę projektu zintegrowanego, która umożliwia łączenie komplementarnych przedsięwzięć realizowanych w ramach różnych osi priorytetowych. Przyjęcie formuły projektu zintegrowanego ma na celu zapewnienie spójności i efektywności podejmowanych działań oraz zapewnienie komplementarności pomiędzy finansowanymi z EFS i EFRR przedsięwzięciami. Realizowane projekty winny być ukierunkowane na rozwiązywanie indywidualnych problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych ujawnianych na obszarach zdegradowanych miast. W szczególności pierwsza z wymienionych kategoria problemów powinna odgrywać kluczową rolę w planowaniu kompleksowej rewitalizacji, jako jej fundament i główna rama realizacyjna. Ostatecznym celem działań w tym zakresie powinno być bowiem doprowadzenie do trwałych zmian społecznych w dziedzinie zatrudnienia, integracji społecznej czy edukacji. Działania społeczne mają też decydujące znaczenie z perspektywy dokonywanych zmian infrastrukturalnych warunkując ich trwałość i akceptację przez mieszkańców obszarów zdegradowanych.

Realizacja powyższych projektów będzie wynikać z ramowo uzgodnionego między Miastem a Instytucją Zarządzającą RPO WP zakresu przedsięwzięć tworzących projekt zintegrowany, które z jednej strony wynikają z programu rewitalizacji miasta, a z drugiej strony są możliwe do sfinansowania w ramach RPO WP, przyczyniając się do realizacji celów tego Programu w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miast. Przy planowaniu przedsięwzięć rewitalizacyjnych należy wziąć pod uwagę uwarunkowania wynikające z rozporządzeń UE odnoszących się do Celu Tematycznego 9, w ramach którego realizowana będzie wiodąca interwencja w zakresie rewitalizacji z RPO WP. Oznacza to, że wsparciem objęte będą wyłącznie te działania, które przyczynią się do promowania włączenia społecznego, walki z ubóstwem i dyskryminacją.

Finansowane z EFS i stanowiące podstawę do podejmowania interwencji infrastrukturalnej działania o szczególnie istotnym znaczeniu w kontekście realizacji społecznego i gospodarczego wymiaru rewitalizacji, będą dotyczyć obligatoryjnie inicjatyw w zakresie aktywnej integracji społecznej, czyli poprawy samodzielności i aktywności życiowej oraz zwiększania szans na zatrudnienie (PI 9i), działań na rzecz rozwoju usług społecznych w zakresie zwiększenia ich dostępności i jakości (PI 9iv), jak również promowania ekonomii społecznej (PI 9v) oraz skupionych wokół innych CT działań dotyczących między innymi: poprawy zatrudnienia czy promocji przedsiębiorczości (CT 8).

Ponadto projekty wspierające rewitalizację, mogą być realizowane zarówno z poziomu regionalnego jak i krajowego głównie w ramach CT 8 *Wspieranie zatrudnienia i mobilności pracowników* oraz komplementarnych PI w ramach CT 4 *Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną*, CT 6 *Ochrona środowiska naturalnego i wspieranie efektywności wykorzystania zasobów* i innych⁷.

---

⁷ Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 - Umowa Partnerstwa przyjęta przez KE 23 maja 2014 r.

2. Najważniejsze uwarunkowania zakresu interwencji w ramach zintegrowanych projektów rewitalizacyjnych

2.1 Umowa Partnerstwa

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa interwencja w zakresie rewitalizacji w programie regionalnym jest realizowana w ramach CT 9 *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem oraz wszelką dyskryminacją* w oparciu o cel szczegółowy *Włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane* realizowany poprzez PI 9b oraz właściwe PI EFS, w tym w ramach RPO WP PI 9i oraz PI 9iv.

Realizowane z EFRR w ramach CT 9 działania o charakterze rewitalizacyjnym mają na celu włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane dzięki kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów postrzeganej w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Podejmowane w ramach rewitalizacji działania mają mieć na celu poprawę jakości życia mieszkańców oraz ożywienie gospodarcze i społeczne danego obszaru, a w konsekwencji przyczynić się do ograniczenia ryzyka ubóstwa i wykluczenia społecznego na tych obszarach. Realizacja działań infrastrukturalnych jest narzędziem niwelowania zjawisk związanych z problemami społecznymi dotyczącymi danego obszaru, co znajduje odzwierciedlenie w logice zaprogramowania interwencji PI 9b. W ramach CT 9 mogą być realizowane inwestycje w zakresie kultury realizowane w ramach programu rewitalizacji, których celem jest poprawa spójności społecznej dzięki umożliwieniu lepszego dostępu do usług kulturalnych. Wysokość wsparcia projektów w zakresie kultury w ramach CT 9 nie może jednak przekraczać 2 mln euro kosztów kwalifikowalnych projektu.

Wykorzystanie środków europejskich w zakresie rewitalizacji powinno ponadto pozostawać w zgodzie z pozostałymi zapisami UP, w tym w szczególności zawartymi w rozdziale 1.5.4 zasadami realizacji polityki przestrzennej kraju skupiającymi się na poprawie ładu przestrzennego oraz realizacji idei miasta zwarteego poprzez przeciwdziałanie niekontrolowanej suburbanizacji.

2.2 Wytyczne horyzontalne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków EFS i EFRR na lata 2014-2020

Wytyczne te służą zapewnieniu niezbędnego poziomu koordynacji działań podejmowanych w ramach CT 9 w całym kraju w celu zapewnienia jednolitych standardów usług oferowanych osobom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz innym adresatom wsparcia w ramach tego CT. Wytyczne znajdują swe zastosowanie również w przypadku właściwych dla minimalnego zakresu zintegrowanego projektu rewitalizacyjnego PI 9i oraz 9iv.

2.3 Wytyczne horyzontalne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych

Wytyczne służą ujednoliceniu warunków w zakresie wdrażania środków finansowych w ramach programów operacyjnych przy uwzględnieniu, że środki te są instrumentami służącymi realizacji postanowień UP, w tym postanowień dotyczących procesu rewitalizacji realizowanej zgodnie z założeniami właściwego obszaru strategicznej interwencji tj. *Miasta i dzielnice miast wymagających rewitalizacji*. **Planowany termin wydania wytycznych przez MIR – II kwartał 2015.**

3. Zintegrowane Projekty Rewitalizacyjne w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

3.1 Kwestie definicyjne i pojęciowe

Rewitalizacja to wyprowadzanie ze stanu kryzysowego **obszarów zdegradowanych** poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące łącznie kwestie społeczne, ekonomiczne, przestrzenne, infrastrukturalne i środowiskowe oraz kulturowe), skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Rewitalizacja zakłada optymalne wykorzystanie specyficznych uwarunkowań oraz wzmacnianie lokalnych potencjałów i jest procesem wieloletnim, prowadzonym we współpracy z lokalną społecznością i na jej rzecz. Działania służące wspieraniu procesów rewitalizacji prowadzone są spójnie wewnętrznie poprzez integrację poszczególnych działań pomiędzy sobą, oraz zewnętrznie – z lokalnymi politykami sektorowymi, np. transportową, energetyczną, celami i kierunkami wynikającymi z dokumentów strategicznych.

Wśród warunków istotnych dla realizacji procesu rewitalizacji w pierwszym etapie niezbędne jest uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy oraz dokonanie pełnej diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego wskazanego w programie rewitalizacji, w tym zdefiniowanie dotyczących go problemów, przy czym diagnoza obejmować powinna łącznie kwestie społeczne, ekonomiczne, przestrzenne, w tym kwestie infrastrukturalne i środowiskowe, oraz kulturowe.

Dla realizacji tego procesu na wyznaczonym obszarze zdegradowanym niezbędny etap stanowi ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych oraz właściwy dobór narzędzi i interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru, jak również synchronizacja działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzennej (infrastrukturalnej i środowiskowej) oraz kulturowej, a w dalszym etapie - koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji.

Dla powodzenia procesu rewitalizacji niezbędnym elementem jest ponadto realizacja wynikającej z art. 5 ust. 1 rozporządzenia nr 1303/2013 zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.

Obszar zdegradowany to obszar miasta, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy rozumiany jako sytuację, w której mierniki poziomu rozwoju społecznego oraz gospodarczego i przestrzennego są na niskim poziomie lub obserwuje się ich silną tendencję spadkową. Za stan kryzysowy można uznać także sytuację występowania intensywnych problemów społecznych i gospodarczych lub przestrzennych.

Obszar rewitalizacji to obszar zdegradowany, który na podstawie analizy mierników społecznych, gospodarczych i przestrzennych wyłania się jako obszar, w którym nasilenie stanu kryzysowego jest relatywnie najwyższe w skali całego miasta co oznacza, że obszar ten jest predestynowany do objęcia kompleksowym wsparciem w zakresie rewitalizacji.

Program rewitalizacji (Lokalny Program Rewitalizacji) to wieloletni program operacyjny, podrzędny w stosunku do strategii rozwoju miasta, przyjęty i koordynowany przez jednostkę samorządu terytorialnego, mający na celu rewitalizację określonego obszaru zdegradowanego lub obszarów zdegradowanych, realizowany zgodnie z określonym harmonogramem czasowym i finansowany z określonych źródeł.

Program rewitalizacji przedstawia rozwiązania konkretnych problemów identyfikowanych na obszarach zdegradowanych miast. Wpływające bezpośrednio lub pośrednio na poprawę istniejącego stanu przedsięwzięcia winny być w założeniu finansowane z różnych źródeł (zarówno środków wsparcia międzynarodowego czy krajowego, jak i środków własnych).

Zakres przedsięwzięć stanowiących odpowiedź na konkretne, zidentyfikowane w programach rewitalizacji problemy obszarów zdegradowanych, który jest jednocześnie możliwy do sfinansowania w ramach RPO WP 2014-2020, będzie mógł być potencjalnie wdrażany w ramach zintegrowanego projektu rewitalizacyjnego. Należy wziąć pod uwagę, że rewitalizacja obszarów zdegradowanych miast w ramach RPO WP 2014-2020 będzie realizowana głównie w ramach poszczególnych PI CT 9, a zatem wsparciem objęte będą wyłącznie te działania, które przyczynią się do promowania włączenia społecznego, walki z ubóstwem i dyskryminacją.

Projekt zintegrowany to co najmniej dwa projekty powiązane ze sobą tematycznie w ramach wspólnego celu, jaki ma zostać osiągnięty dzięki ich realizacji, ich wybór do dofinansowania lub realizacja jest koordynowana przez właściwe instytucje. Koordynacja polega w szczególności na określeniu wzajemnych relacji między projektami w zakresie warunków wyboru i oceny wniosków o dofinansowanie projektu lub postanowień umów o dofinansowanie projektu lub decyzji o dofinansowaniu projektu⁸.

3.2 Tryb i zakres wsparcia w zakresie rewitalizacji w ramach Programu

Realizacja projektów zintegrowanych powinna wynikać z uzgodnionego pomiędzy Miastem a IZ RPO zakresu przedsięwzięć, które z jednej strony wynikają z programu rewitalizacji, a z drugiej strony są możliwe do sfinansowania w ramach RPO WP przyczyniając się do realizacji celów tego Programu, a zatem przedsięwzięć zgodnych z zapisami SzOOP RPO WP, w tym przedsięwzięć przyczyniających się do promowania włączenia społecznego oraz walki z ubóstwem i dyskryminacją. Programy rewitalizacji integrują różne źródła finansowania przedsięwzięć mogących oddziaływać na poprawę stanu obszaru zdegradowanego zarówno bezpośrednio, jak i w sposób pośredni. Projekt zintegrowany współfinansowany w ramach RPO WP 2014-2020 jest, obok środków w ramach krajowych programów operacyjnych, tylko jednym z wielu narzędzi realizacji programu rewitalizacji.

Zgodnie z podejściem przyjętym w ramach RPO WP, realizującym zapisy Umowy Partnerstwa, punktem wyjścia w planowaniu działań rewitalizacyjnych wdrażanych w ramach projektu zintegrowanego muszą być projekty ukierunkowane na aktywizację społeczną i zawodową mieszkańców zdegradowanych obszarów miast, a inwestycje w infrastrukturę mają mieć względem nich charakter uzupełniający i powiązany. W związku z powyższym dla zapewnienia kompleksowości realizowanych w ramach projektu zintegrowanego przedsięwzięć wprowadzono obowiązkowe powiązanie pomiędzy PI 9i i 9iv OP 6 *Integracja* (Działania 6.1 i 6.2) oraz PI 9b OP 8 *Konwersja* (Działania 8.1 i 8.2) stanowiącymi

---

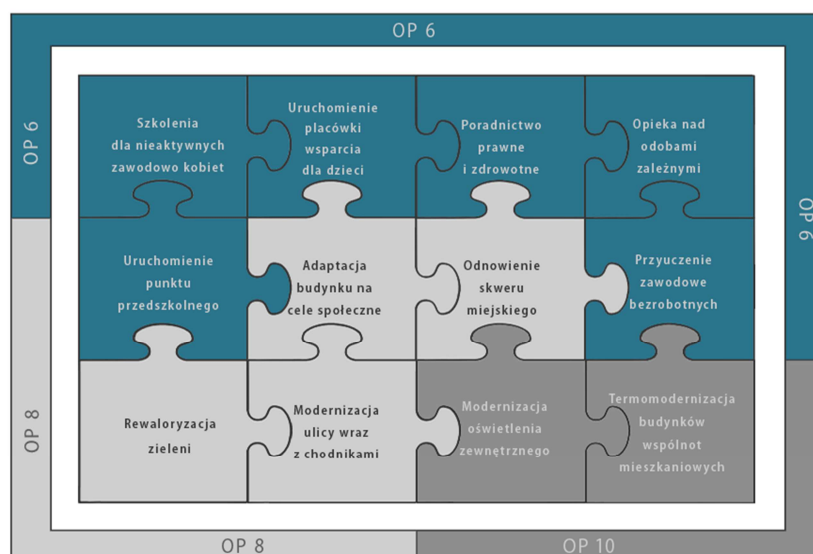
⁸ art. 29 ustawy o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020

niezbędne minimum dla możliwości wdrażania projektów zintegrowanych, przy czym przedsięwzięcia podejmowane w ramach OP 6 mają charakter nadrzędny dla podejmowanych w ramach OP 8. Poza niezbędnymi przedsięwzięciami w ramach ww. PI OP 6 *Integracja* i OP 8 *Konwersja* przewiduje się dodatkowo możliwość realizacji komplementarnych projektów ze wszystkich pozostałych OP RPO WP, o ile przedsięwzięcia te zostały wskazane w programie rewitalizacji jako wpływające pośrednio lub bezpośrednio na poprawę stanu obszaru zdegradowanego tzn. wynikają z programu rewitalizacji. Realizacja komplementarnych przedsięwzięć, które mogą być finansowane w ramach RPO WP dotyczy zwłaszcza działań w zakresie poprawy efektywności energetycznej, środowiska czy zatrudnienia.

Schemat 1. Narzędzia służące realizacji procesu rewitalizacji obszarów zdegradowanych

Podejmowane w ramach projektu zintegrowanego przedsięwzięcia powinny stanowić odpowiedź na konkretne problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy obszaru zdegradowanego przedstawionej w programie rewitalizacji. Niezbędne tym samym jest wykazanie logiki powiązań pomiędzy poszczególnymi projektami podejmowanymi w ramach kompleksowej interwencji.

Schemat 2. Przykładowe elementy zintegrowanego projektu rewitalizacyjnego w ramach RPO WP

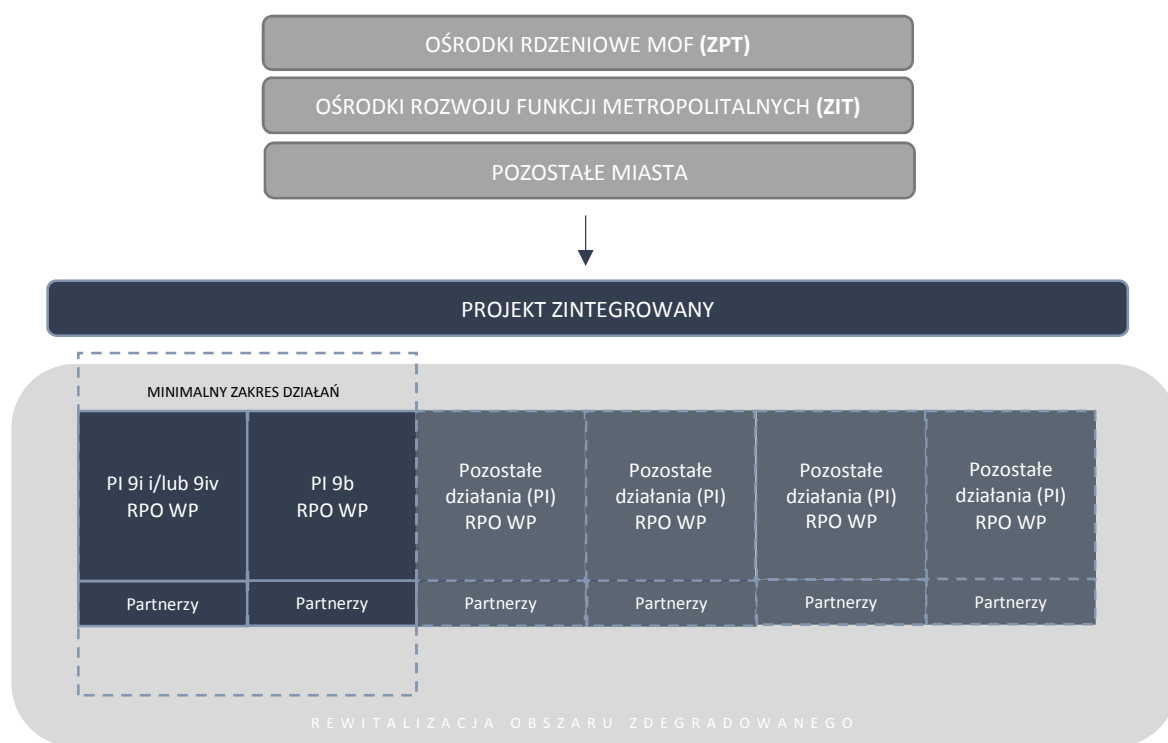

3.3 Ukierunkowanie interwencji

Zgodnie z zapisami RPO WP, obszarami wyłącznie uprawnionymi do wsparcia w zakresie rewitalizacji są zdegradowane społecznie i przestrzennie obszary miast województwa pomorskiego przy czym ośrodkami preferowanymi do realizacji tych Projektów są: Gdańsk, Gdynia, Pruszcz Gdański, Sopot, Tczew, Wejherowo oraz ośrodki rdzeniowe miejskich obszarów funkcjonalnych tj. Bytów, Chojnice, Czluchów, Kościerzyna, Kwidzyn, Lębork, Malbork, Słupsk, Starogard Gdański, Sztum oraz Ustka.

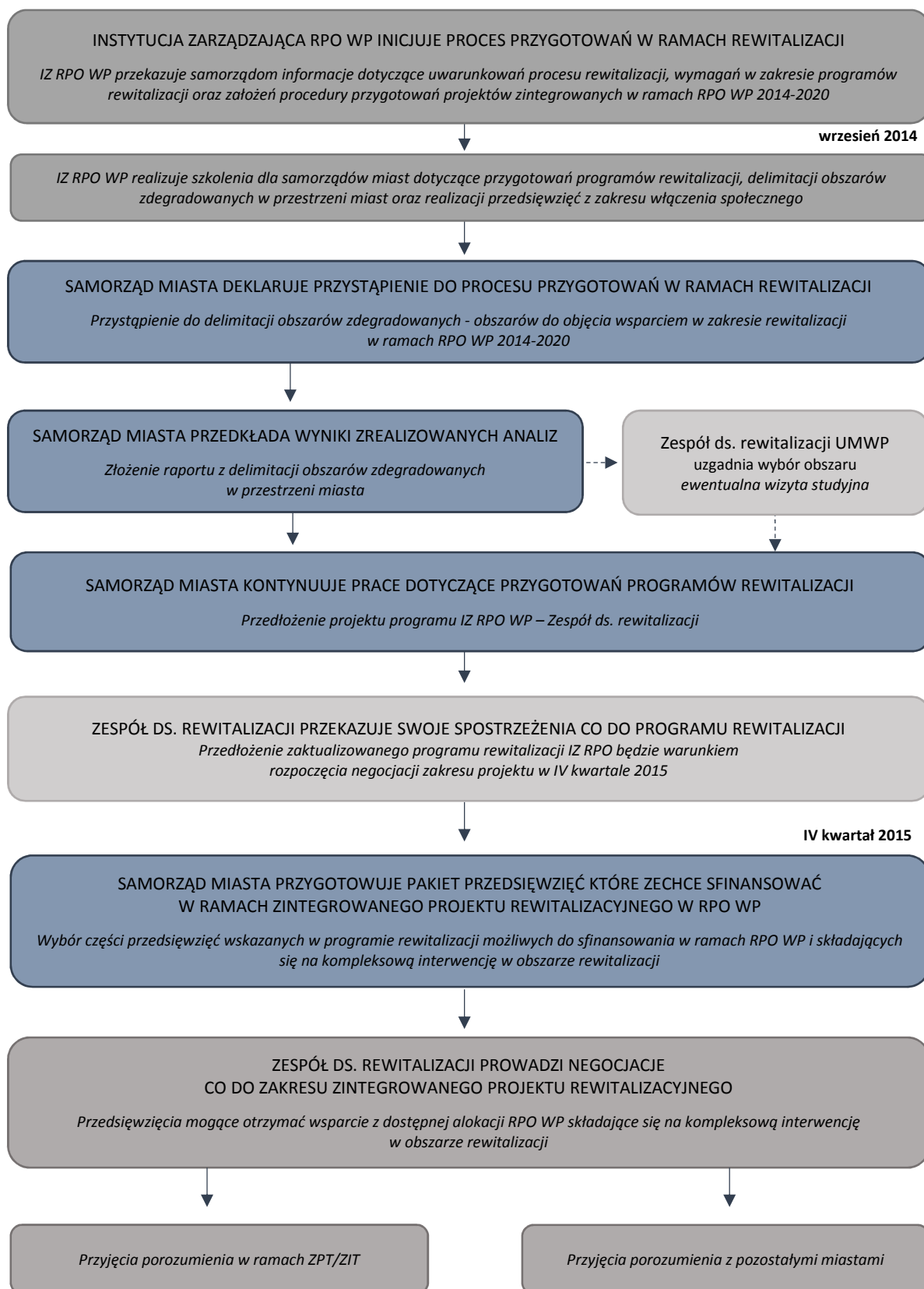
Alokacja w ramach właściwych dla minimalnego zakresu rewitalizacji Działań 6.1 i 6.2 oraz 8.1 i 8.2 zgodnie z zapisami *SzOOP RPO WP 2014-2020*.

Realizacja niniejszych projektów będzie wynikać z uzgodnionego pomiędzy IZ RPO WP oraz miastami zakresu projektu zintegrowanego, którego ostateczny kształt zostanie przyjęty w ramach ZPT/ZIT oraz w toku porozumienia z pozostałymi miastami.

Schemat 3. Realizacja zintegrowanego projektu rewitalizacyjnego w ramach RPO WP

Pierwszym etapem w przygotowaniach do prowadzenia kompleksowej rewitalizacji jest wyznaczenie obszaru lub obszarów zdegradowanych, które objęte zostaną programem rewitalizacji, a tym samym wskazane zostaną jako preferowane przez samorząd miasta do objęcia wsparciem. Podstawę koordynacji działań w zakresie rewitalizacji na obszarach wyznaczonych na podstawie diagnozy stanowić będą natomiast programy rewitalizacji. Niniejsze wytyczne wskazują sposoby przygotowania programów rewitalizacji, które stanowić będą podstawę do prowadzenia działań o tym charakterze, w tym działań finansowanych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020.

Schemat 4. Wstępna procedura prac w zakresie rewitalizacji

W kolejnym etapie zadaniem Miasta jest wskazanie i ogólne scharakteryzowanie podejmowanych w ramach projektu zintegrowanego przedsięwzięć realizowanych na obszarze lub obszarach zdegradowanych, które są możliwe do sfinansowania w ramach RPO WP. W ramach przygotowań projektu należy wskazać na spójność powiązań pomiędzy poszczególnymi przedsięwzięciami korespondującymi jednocześnie z problemami społecznymi, gospodarczymi i przestrzennymi zidentyfikowanymi na obszarze zdegradowanym.

Negocjacje pomiędzy Instytucją Zarządzającą RPO WP oraz Miastem powinny zakończyć się uzgodnieniem zakresu przedsięwzięć podejmowanych w ramach projektu zintegrowanego dotyczącego kompleksowej rewitalizacji. W negocjacjach dotyczących zakresu projektu zintegrowanego ze strony Instytucji Zarządzającej RPO WP weźmie udział Zespół ds. rewitalizacji powołany przez Zarząd Województwa Pomorskiego. W zależności od specyfiki projektu realizowanego w ramach projektu zintegrowanego dopuszcza się również udział pracowników z innych Departamentów Urzędu Marszałkowskiego oraz ekspertów zewnętrznych⁹. Sekretariat Zespołu ds. rewitalizacji obsługuje Departament Programów Regionalnych.

Przebieg negocjacji będzie opierał się między innymi na ocenie koncepcji projektu, jego zgodności z programem rewitalizacji oraz komplementarności z innymi OP RPO WP 2014-2020 w zakresie projektów potencjalnie realizowanych przez partnerów projektu zintegrowanego. Etap negocjacji zakresu projektu zintegrowanego zakończy się przyjęciem ramowego porozumienia pomiędzy miastami uprawnionymi do otrzymania wsparcia a IZ RPO WP w ramach ZPT/ZIT lub w toku porozumienia z pozostałymi uprawnionymi miastami województwa pomorskiego.

4. Delimitacja obszarów zdegradowanych do objęcia wsparciem w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020

Kompleksowa rewitalizacja może być podejmowana wyłącznie na obszarach zdegradowanych dla których interwencja została zaplanowana w programach rewitalizacji. Zadaniem Miasta na etapie programowania rewitalizacji jest wyznaczenie obszarów zdegradowanych, w których mierniki poziomu rozwoju społecznego oraz gospodarczego i przestrzennego są na niskim poziomie, a spośród nich konkretnego obszaru lub obszarów o relatywnie najgorszej sytuacji, tym samym predestynowanych do objęcia kompleksową interwencją w zakresie rewitalizacji.

Miasto podejmuje decyzję czy zamierza zainicjować proces rewitalizacji tylko jednego z obszarów zdegradowanych, czy wskaże więcej niż jeden obszar i przygotuje odrębne projekty dla każdego z tych obszarów. Nie można natomiast przygotować jednego projektu rewitalizacyjnego obejmującego kilka obszarów zdegradowanych.

4.1 Metodyka delimitacji obszarów kryzysowych w jednostkach urbanistycznych

Statystyka publiczna udostępnia bardzo skromny zakres informacji pozwalających na obrazowanie zróżnicowania wewnątrzmięjskich zjawisk i procesów społecznych, gospodarczych oraz przestrzennych. Prowadzenie zintegrowanej polityki miejskiej, w tym także rewitalizacji, wymaga organizacji kompletnego systemu monitorowania, w tym może stanowić podstawę do prowadzenia szerszych

---

⁹ Na podstawie Uchwały nr 1277/4/14 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 18 grudnia 2014 r.

analiz przemian zachodzących w mieście, zwłaszcza przy włączeniu wykorzystania nowoczesnych technologii geoinformacyjnych. Docelowo niezbędne będzie zintegrowanie systemu monitorowania rewitalizacji z szerszym systemem zbierania informacji o zjawiskach i procesach społecznych, gospodarczych i urbanistycznych.

Obszary zdegradowane powinny być wyznaczane w procesie porównywania wewnątrzmięjskiego stopnia zróżnicowania poszczególnych wskaźników cząstkowych oraz syntetycznych wskaźników degradacji. Do wyznaczania jednostek urbanistycznych można wykorzystać zaproponowaną przez Liszewskiego¹⁰ metodę klasyfikacji terenów miejskich z niewielkimi modyfikacjami.

Klasyfikacja została skonstruowana tak, by łączyła w sobie trzy najważniejsze, w kontekście założonego celu, cechy terenów miejskich:

- funkcję terenu,
- fizjonomię (jego budowę przestrzenną i charakter zabudowy),
- intensywność użytkowania (poziomą i pionową) ocenianą poprzez wskaźniki i parametry urbanistyczne.

W procesie wyznaczania granic poszczególnych jednostek urbanistycznych powinny zostać wykorzystane różnego rodzaju źródła informacji przestrzennych, które w sumie pozwoliłyby zbudować podział możliwie intuicyjny i „naturalny” lub nawet „oczywisty” dla mieszkańców miast. Stąd też niezbędne będzie wykorzystanie takich źródeł danych jak:

- istniejące i historyczne granice dzielnic samorządowych,
- jednostki GUS (obwody spisowe i obręby statystyczne),
- kataster nieruchomości,
- wszystkie dostępne mapy miasta (historyczne i topograficzne),
- numeryczny model terenu,
- struktura tkanki miejskiej,
- wyniki badań literatury i inne.

W sumie w wyniku zastosowania rekomendowanej procedury wyznaczonych zostanie, w zależności od miasta, od kilkunastu do kilkudziesięciu różnych jednostek urbanistycznych.

Dla terenów zieleni i rekreacji (poza niewielkimi wewnątrzsiedlowymi skwerami i deptakami), użytków rolnych, wód, lasów i nieużytków powinny być wyznaczane osobne jednostki. Osobne jednostki urbanistyczne stanowią także tereny pełniące funkcje produkcyjne (poza niewielkimi zakładami wewnątrz osiedli), część terenów pełniących funkcje usługowe (np. duże centra handlowe), kompleksy biurowe, a także część terenów komunikacyjnych (w szczególności duże obszary torów i bocznic kolejowych).

Do jednostek urbanistycznych wyznaczanych dla obszarów mieszkalnictwa inne formy użytkowania terenu powinny być włączane jedynie, o ile stanowią integralną część tych osiedli mieszkaniowych.

Jednostki urbanistyczne dla obszaru mieszkalnictwa powinny być wytyczane (zasadniczo, ponieważ możliwe są odstępstwa od reguły) w taki sposób, aby liczba mieszkańców nie była niższa niż 1% i nie wyższa niż 10-15% ogółu mieszkańców miasta. Należy także przyjąć zasadę, że powierzchnia każdej z jednostek (w obszarach zurbanizowanych) nie powinna być większa niż kilka procent powierzchni

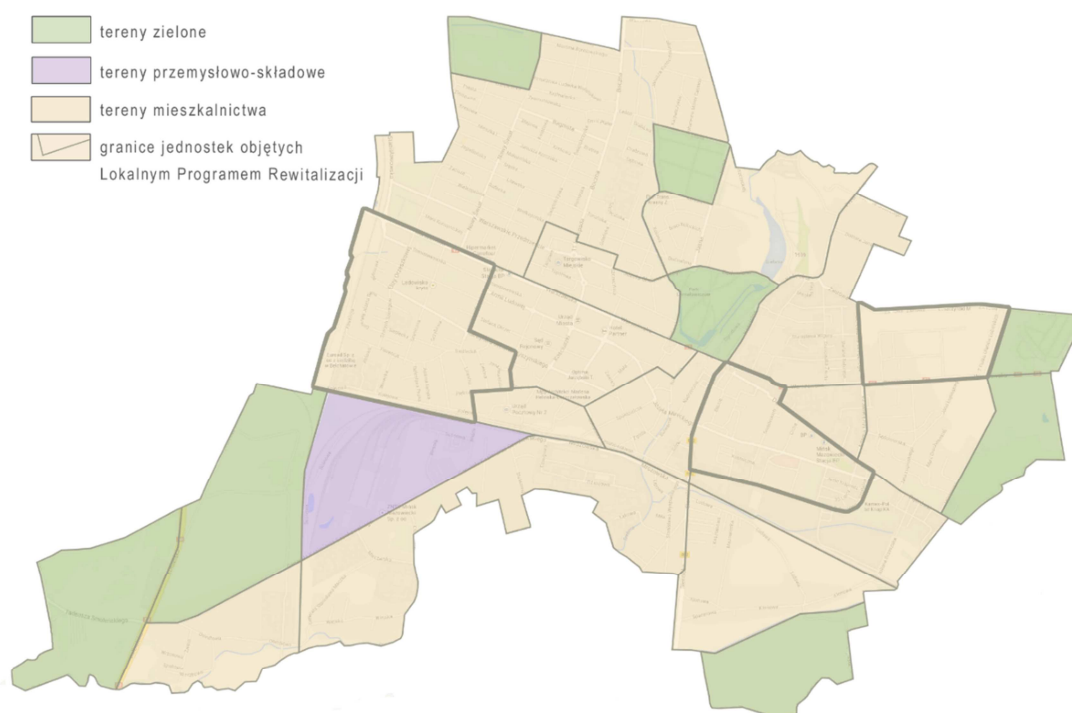
---

¹⁰ Liszewski S. *Tereny miejskie. Podział i klasyfikacja 1978*. Acta Universitatis Lodzensis, Nauki matematyczno-przyrodnicze, Seria II, Zeszyt 15

miasta, a w małych miastach do kilkunastu procent. Ostatecznie jednak miasta mają swobodę w wyznaczaniu wielkości tych jednostek urbanistycznych, gdyż ich wielkość będzie uzależniona m.in. od wielkości miasta i jego historycznych układów urbanistycznych.

W procedurze wyznaczania jednostek urbanistycznych niezwykle istotne jest uwzględnienie granic obwodów spisowych GUS. Spodziewając się, że w przyszłości GUS będzie publikował dane dla obwodów spisowych, konieczne jest uwzględnienie możliwości włączenia ich do analiz w ramach audytu miejskiego. W ten sposób być może już w perspektywie najbliższych lat będzie można uwzględniać informacje uzyskane z ostatniego spisu powszechnego. Zasadniczo jednostki urbanistyczne powinny być zatem wytyczane w taki sposób, żeby obszary mieszkalnictwa w pojedynczym obwodzie spisowym nie przynależały do więcej niż jednej jednostki urbanistycznej. W wyjątkowych przypadkach, kiedy okaże się to niemożliwe, wykorzystanie danych dotyczących liczby i rozmieszczenia mieszkańców (według punktów adresowych) pozwoli jednak na wskazanie, jaki odsetek ludności z danego obwodu spisowego znajdzie się w poszczególnej jednostce.

Tak wydzielone jednostki mogą stanowić podstawowy układ dla zbierania i przetwarzania danych. Pozwoli to na prowadzenie analiz porównawczych – pomiędzy miastami województwa, a także analiz zbiorczych. Władze lokalne będą mogły wykorzystywać jednostki urbanistyczne w prowadzeniu polityki miejskiej jako podstawowe obszary, w których podejmowane są różnego rodzaju interwencje.

Ryc.1 Wyznaczenie jednostek urbanistycznych obejmujących obszary mieszkalnictwa do oceny przez wskaźniki zaproponowane do delimitacji obszarów zdegradowanych oraz wyłonienie spośród nich jednostek objętych kryzysem - obszarów zdegradowanych do objęcia programem rewitalizacji

Wyłonienie kluczowych obszarów predestynowanych do realizacji kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest niezbędne dla zapewnienia odpowiedniej koncentracji środków i działań w tym zakresie. Trwałe efekty działań są trudne do uzyskania w przypadku pojedynczych projektów rozproszonych na dużym obszarze miasta realizowanych z pominięciem kontekstu społecznego i gospodarczego.

Wzmocnienie oczekiwanego efektu może być uzyskane poprzez koncentrację działań na wybranych obszarach. Należy przyjąć zasadę, że to jednostki urbanistyczne powinny być obszarami, które – o ile na danym terenie zidentyfikuje się kryzys – będą rewitalizowane w całości. Możliwe będzie ponadto prowadzenie rewitalizacji na obszarach składających się z kilku przylegających do siebie jednostek urbanistycznych. Zasadniczo (poza wyjątkowymi sytuacjami) nie powinno się natomiast rewitalizować fragmentów poszczególnych jednostek, które brano pod uwagę w procesie audytowania.

Podejście to nie oznacza, że każde miejsce w ramach danej jednostki urbanistycznej musi podlegać rewitalizacji, jednak wpływ interwencji podejmowanych w ramach rewitalizacji powinien być odczuwalny na terenie całej jednostki urbanistycznej. Osiągnięcie efektów w skali całej jednostki urbanistycznej wymaga znaczących nakładów rozproszonych na wiele różnego rodzaju projektów. Dopiero takie znaczące zróżnicowanie interwencji ma charakter kompleksowej rewitalizacji, mogącej oddziaływać przynajmniej w skali całej jednostki urbanistycznej.

4.2 Identyfikacja zróżnicowania wewnątrzmijskiego w jednostkach urbanistycznych

Na potrzeby analiz wewnątrzmijskich konieczne jest wypracowanie miejskich systemów gromadzenia, przetwarzania i analizowania danych dotyczących poszczególnych jednostek. Miasta są skomplikowanymi systemami, działającymi i zmieniającymi się na różnych płaszczyznach, stąd też rekomenduje się analizowanie zróżnicowania wewnątrzmijskiego równolegle dla trzech podsystemów:

- społecznego,
- gospodarczego,
- przestrzennego.

Prowadzenie zintegrowanej polityki miejskiej, w tym także rewitalizacji wymaga organizacji kompletnego systemu monitorowania, w tym z modułami niezależnego zbierania i przetwarzania danych (audyt miejski). W kierunkach rozwoju systemów zarządzania miastem rekomenduje się, aby w miastach wprowadzić system statystyki wewnątrzmijskiej, który będzie składał się z dwóch integralnych części:

- podziału miast na możliwie jednorodne jednostki urbanistyczne, które będą mogły stanowić podstawową jednostkę statystyczną dla miast,
- metody zbierania, przetwarzania oraz analizowania danych w jednostkach urbanistycznych, a następnie już na potrzeby rewitalizacji – budowa wskaźników „kryzysu”.

Wykorzystanie wskaźników obowiązkowych (odniesionych do średnich wartości w regionie) oraz wskaźników fakultatywnych (wynikających z wewnętrznej sytuacji miasta i odniesionych do średnich wartości na całym jego obszarze) ma za zadanie prowadzić do pozyskania pełnego obrazu dotyczącego wszystkich jednostek urbanistycznych miasta, na które zostało ono podzielone oraz wskazania jednostek szczególnie zagrożonych wykluczeniem i predystynowanych do objęcia kompleksowymi przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi w następujących podsystemach:

Tabela 1. Wskaźniki oceny podsystemu społecznego

O B O W I A Ż K O W E	F A K U L T A T Y W N E
<ul style="list-style-type: none"> · liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 1 tys. ludności* · udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym* · liczba przestępstw na 1 tys. ludności · liczba przestępstw przeciwko rodzinie i opiece na 10 tys. ludności 	<ul style="list-style-type: none"> · wielkość zasiłków pomocy rodzinie w przeliczeniu na rodzinę · wielkość zaległości czynszowych · odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym · odsetek dzieci i młodzieży nieotrzymujących promocji do następnej klasy w szkołach podstawowych i gimnazjach · wyniki egzaminów państwowych w szkołach podstawowych i gimnazjach · liczba ofiar przemocy na 1000 osób · czyny karalne nieletnich na 1 tys. ludności · liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych aktywnych na analizowanym obszarze · inne zaproponowane wskaźniki o charakterze społecznym

Ocena sytuacji kryzysowej w podsystemie społecznym odbywać się winna poprzez ocenę wskaźników obowiązkowych (przynajmniej trzech z czterech wskaźników, w tym ze względu na zakres interwencji niezbędnie: liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 1 tys. ludności oraz udziału długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym) gdzie za obszary kwalifikujące się do wsparcia należy uznać te, dla których wartości wskaźników są wyższe niż wartość referencyjna dla województwa) oraz nie mniej niż trzech wskaźników fakultatywnych (wybranych z katalogu lub zaproponowanych przez samorząd miasta) odniesionych do średniej wartości w całym mieście.

Spółeczny aspekt rewitalizacji dotyczy działań nakierowanych na zapobieganie wykluczeniu społecznemu oraz ponownej integracji grup zamieszkałych na danym obszarze z innymi częściami miasta. Czynniki stanowiących przyczynę wykluczenia upatruje się w wysokiej stopie bezrobocia, a zwłaszcza bezrobocia długotrwałego, jak również niskim poziomie wykształcenia, oraz stosunkowo wysokim poziomie przestępczości będącej często wynikiem złej sytuacji materialnej. Wśród instytucji, które mogą stanowić źródła pozyskania niniejszych danych, można wymienić Miejskie Ośrodki Pomocy Społecznej, Ośrodki Pomocy Rodzinie, Komendy Policji, Straż Miejską, Powiatowe Urzędy Pracy, Urzędy Stanu Cywilnego czy też Zarządy Nieruchomości Komunalnych.

Tabela 2. Wskaźniki oceny podsystemu gospodarczego

O B O W I A Ż K O W E	F A K U L T A T Y W N E
<ul style="list-style-type: none"> · liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób, · odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności · odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych 	<ul style="list-style-type: none"> · średnia wartość gruntu na analizowanym obszarze · wielkość dochodów gminy z tytułu podatku od nieruchomości · poziom dochodów ludności określany poprzez wielkość podatku dochodowego od osób fizycznych na analizowanym obszarze względem średniej miasta · inne zaproponowane wskaźniki analizujące sytuację gospodarczą przy uwzględnieniu wewnętrznych warunków oraz możliwości pozyskania danych

Ocena sytuacji kryzysowej w podsystemie gospodarczym winna odbywać się poprzez ocenę wskaźników obowiązkowych (co najmniej dwóch z trzech) gdzie za obszary kwalifikujące się do wsparcia należy uznać te, dla których wartości wskaźników prezentują sytuację gorszą niż w województwie oraz przynajmniej jednego wskaźnika fakultatywnego (wybranego z katalogu lub zaproponowanego przez samorząd miasta) odniesionego do średniej wartości w całym mieście).

Tabela 3. Wskaźniki oceny podsystemu przestrzennego

O B O W I A Ż K O W E	F A K U L T A T Y W N E
<ul style="list-style-type: none"> · udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1970 r. · przeciętna powierzchnia użytkowa lokalu na osobę 	<ul style="list-style-type: none"> · niska dostępność do podstawowych usług lub słaba ich jakość (znacząca odległość do obiektów typu przedszkola, ośrodki zdrowia – np. poprzez średnią ważoną odległości itp.) · udział budynków wymagających remontu · udział budynków generujących emisje niskie · inne zaproponowane wskaźniki dotyczące infrastruktury, tkanki mieszkaniowej i stanu środowiska przyrodniczego przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań oraz możliwości pozyskania danych

Ocena sytuacji kryzysowej w podsystemie przestrzennym winna odbywać się poprzez ocenę wskaźników obowiązkowych (co najmniej jednego z dwóch) gdzie za obszary kwalifikujące się do wsparcia należy uznać te, dla których wartości wskaźników prezentują sytuację gorszą niż w województwie pomorskim) oraz nie mniej niż dwóch wskaźników fakultatywnych (wybranych z katalogu lub zaproponowanych przez samorząd miasta) odniesionych do średniej wartości w całym mieście.

Analiza niniejszych wskaźników w wymienionych podsystemach powinna dotyczyć wszystkich jednostek urbanistycznych obejmujących tereny mieszkalnictwa, na które podzielone zostało miasto na wcześniejszym etapie i powinna zostać przedstawiona w formie tabelarycznej (wg *Załącznika nr 1* do niniejszych wytycznych) w *Raporcie z delimitacji obszarów zdegradowanych* stanowiącym podsumowanie pierwszego etapu prac w ramach przygotowań programu rewitalizacji.

W przedmiotowym raporcie miasto dokonuje wyboru obszaru rewitalizacji spośród obszarów zdegradowanych objętych kryzysem kierując się opracowaną analizą porównawczą oraz kierunkami realizowanej polityki przestrzennej i strategicznej. Tak dokonana ocena stanowi podstawę do wskazania obszarów zdegradowanych o relatywnie gorszej sytuacji niżeli średnio w mieście, w przypadku których programowana powinna być kompleksowa rewitalizacja. Planowanie procesu rewitalizacji dokonywane w programie rewitalizacji nie powinno bowiem ograniczać się jednak tylko do tych jednostek urbanistycznych, które miasto pragnie obejmować w kolejnym etapie projektem zintegrowanym w ramach współfinansowania przez środki EFS i EFRR. Należy mieć na uwadze, że program rewitalizacji to dokument o dłuższej perspektywie czasowej, a zatem powinien również, w pewnym uogólnieniu, przedstawiać sposoby rozwiązywania sytuacji kryzysowych dla wszystkich zidentyfikowanych obszarów zdegradowanych, nie ograniczając się jedynie do tych obszarów, które miasto pragnie wspierać w pierwszej kolejności przy wykorzystaniu funduszy w ramach RPO WP i KPO.

Ze względu na znaczenie RPO WP dla rozwoju całego województwa pomorskiego oraz wiodący zakres interwencji w zakresie rewitalizacji w ramach RPO WP, wsparciem w ramach Programu będą obejmowane obszary o relatywnie najgorszej sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej w mieście i województwie pomorskim.

Zgodnie z zapisami RPO WP interwencja w zakresie rewitalizacji realizowana jest bowiem w ramach CT 9 *Promowanie włączenia społecznego i walka z ubóstwem*, który jest tzw. celem typowym dla EFS. Podejście to znajduje swoje odzwierciedlenie w ukierunkowaniu interwencji OP 8. Konwersja, zgodnie z którym działania prowadzone w ramach EFRR mają charakter podrzędny do działań realizowanych z EFS w ramach OP 6 Integracja PI 9i/9iv. Oznacza to, że kryteria i zasady wyboru projektów będą wspólne dla wszystkich przedsięwzięć w ramach właściwych PI 9i/9iv.

Tabela 4. Tabela wskaźników obowiązkowych i ich wartości referencyjnych

KRYTERIUM	SPOŁECZNE				GOSPODARCZE			PRZESTRZENNE	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Wskaźnik	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 1 tys. ludności *	Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym *	Liczba przestępstw na 1 tys. ludności	Liczba przestępstw przeciwko rodzinie i opiece na 10 tys. ludności	Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej na 100 osób	Odsetek osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub poniżej w ogólnej liczbie bezrobotnych	Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed rokiem 1970 w ogólnej ich liczbie	Przeciętna powierzchnia użytkowa lokalu na osobę (m ²)
Źródło danych dla wyznaczenia średniej wojewódzkiej i kraju	Bank Danych Lokalnych GUS	Bank Danych Lokalnych GUS	Bank Danych Lokalnych GUS	Bank Danych Lokalnych GUS	Bank Danych Lokalnych GUS	Bank Danych Lokalnych GUS	Bank Danych Lokalnych GUS	Spis Powszechny Ludności i Mieszkań (2011)	Spis Powszechny Ludności i Mieszkań (2011)
POLSKA 2012	50,0	3,1	29,1	8,4	17,8	10,3	27,3	46,5	23,8
POMORSKIE 2012	52,9	2,4	27,7	6,3	16,4	11,6	28,3	42,3	23,0
POLSKA 2013	51,6	3,4	27,6	9,3	18,4	10,6	27,3	46,5	23,8
POMORSKIE 2013	53,8	2,7	28,7	8,2	17,1	11,8	28,6	42,3	23,0
Wartość dla obszarów objętych wsparciem	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie poniżej wartości referencyjnej	odchylenie powyżej wartości referencyjnej	odchylenie poniżej wartości referencyjnej	odchylenie poniżej wartości referencyjnej
Definicja wskaźnika	Osoby korzystające ze świadczeń ogółem to suma pobierających poszczególne rodzaje świadczeń pieniężnych i niepieniężnych zgodnie z ustawą o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. Jest to rzeczywista liczba osób korzystających ze świadczeń, która wskazuje korzystającego jeden raz niezależnie od ilości i rodzaju przyjętych świadczeń.	Stopień bezrobocia długotrwalego rozumie się jako stosunek liczby osób bezrobotnych powyżej 12 miesięcy do liczby osób w wieku produkcyjnym. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18-64 lata, dla kobiet 18-59 lat.	Liczba przestępstw stwierdzonych ogółem	Liczba czynów zabronionych, mających uregulowanie w rozdziale XXVI k.k., obejmujących - bigamię, znęcanie się, rozpijanie małoletniego, uchylenie się od alimentacji, porzucenie małoletniego albo osoby nieporadnej, uprowadzenie lub zatrzymanie małoletniego albo osoby nieporadnej (art. 206 – 211 k.k.).	Liczba osób w wieku poprodukcyjnym (Wiek, w którym osoby zazwyczaj kończą pracę zawodową, tj. dla mężczyzn - 65 lat i więcej, dla kobiet - 60 lat i więcej).	Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 100 mieszkańców	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym niż gimnazjalnym w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych. Dane o bezrobotnych zarejestrowanych obejmują osoby, które zgodnie z Ustawą z dnia 16.10.1991 r. o zatrudnieniu i bezrobociu pozostają bez pracy i nie uczą się w szkołach, są zdolne do pracy oraz gotowe do podjęcia pracy.	Liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych powstałych przed 1970 w ogólnej ich liczbie	
Rekomendowane źródła danych dla Beneficjentów	Ośrodki Pomocy Społecznej	Urzędy Pracy	Komisariaty Policji/Rewiry Dzielnicowych, Komendy Miejskie Policji		Biura ds. Ewidencji Ludności właściwych UM	Biura ds. gospodarki właściwych UM	Urzędy Pracy	Zarządcy nieruchomości komunalnych, Spółdzielnie mieszkaniowe, Wspólnoty mieszkaniowe	

* Delimitacja obszarów zdegradowanych poprzez zaproponowane powyżej wskaźniki jest obowiązkowa dla wszystkich samorządów zainteresowanych realizacją projektów.

Analiza dotyczy minimum trzech wskaźników społecznych, przy zastrzeżeniu, że ze względu na wiodący zakres interwencji niezmiennie w każdym przypadku obowiązkowa jest analiza wskaźnika 1 i 2 oraz minimum dwóch wskaźników gospodarczych i minimum jednego wskaźnika przestrzennego.

Tabela 5. Katalog wskaźników fakultatywnych proponowanych do delimitacji obszarów zdegradowanych

KRYTERIUM SPOŁECZNE	KRYTERIUM GOSPODARCZE	KRYTERIUM PRZESTRZENNE
<ul style="list-style-type: none"> wielkość zasiłków pomocy rodzinie w przeliczeniu na rodzinę wielkość zaległości czynszowych odsetek osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym odsetek dzieci i młodzieży nie otrzymujących promocji do następnej klasy w szkołach podstawowych i gimnazjach wyniki egzaminów Państwowych w szkołach podstawowych i gimnazjach w odniesieniu liczba ofiar przemocy na 1 tys. ludności czyny karalne nieletnich na 1 tys. Ludności liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych aktywnych na analizowanym obszarze <p>oraz inne zaproponowane wskaźniki analizujące sytuację społeczną przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań miasta oraz możliwości pozyskania danych</p>	<ul style="list-style-type: none"> średnia wartość gruntu na analizowanym obszarze wielkość dochodów gminy z tytułu podatku od nieruchomości w odniesieniu do średniej miasta (dane Urzędu Miasta) poziom dochodów ludności określany poprzez wielkość podatku dochodowego od osób fizycznych na analizowanym obszarze w odniesieniu do średniej miasta (dane Urzędów Skarbowych) <p>inne zaproponowane wskaźniki analizujące sytuację gospodarczą przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań miasta oraz możliwości pozyskania danych</p>	<ul style="list-style-type: none"> niska dostępność do podstawowych usług lub słaba ich jakość (znacząca odległość do obiektów typu przedszkola, ośrodki zdrowia itp.) udział procentowy budynków generujących emisje niskie udział procentowy budynków wymagających remontu <p>inne zaproponowane wskaźniki dotyczące infrastruktury, tkanki mieszkaniowej, przy uwzględnieniu wewnętrznych uwarunkowań oraz pozyskania danych</p>

Wybór nie mniej niż trzech wskaźników społecznych   Wybór przynajmniej jednego wskaźnika gospodarczego   Wybór nie mniej niż dwóch wskaźników przestrzennych

Wybór wskaźników fakultatywnych wykorzystywanych do potrzeb delimitacji obszarów zdegradowanych leży w gestii miasta i jest uzależniony od możliwości pozyskania danych statystycznych z wewnętrznych jednostek oraz innych źródeł (Spółdzielnie Mieszkaniowe, Wspólnoty Mieszkaniowe, Urzędy Pracy, Szkoły, Urzędy Skarbowe) i ewentualnych badań ankietowych.

W przypadku miast OMT objętych instrumentem ZIT istnieje możliwość oparcia delimitacji obszarów zdegradowanych o wspólne wskaźniki fakultatywne wypracowane pomiędzy zainteresowanymi samorządami w toku negocjacji.

5. Wytyczne dotyczące przygotowania lub aktualizacji programów rewitalizacji miast

5.1 Program rewitalizacji jako program operacyjny miasta

Należy zwrócić szczególną uwagę, że pierwszym etapem programowania rewitalizacji powinna być Strategia Rozwoju Miasta. Dokument ten powinien być radykalnie dowartościowany i zostać wykorzystany jako jedno z kluczowych narzędzi w prowadzeniu zintegrowanej, nowoczesnej polityki miejskiej. To właśnie Strategie Rozwoju Miast mają potencjał do łączenia bardzo różnych aktywności rozwojowych w miastach.

Potencjał Strategii Rozwoju Miasta powinien zostać także wykorzystany w procesie programowania rewitalizacji z wykorzystaniem programów rewitalizacji. Program ten powinien być jednym z dokumentów operacyjnych uszczegóławiających zapisy sformułowane na poziomie celów i wytycznych wyznaczonych w Strategii Rozwoju Miasta (patrz: Schemat 1).

W generalnym ujęciu programy rewitalizacji powinny być zatem dokumentami operacyjnymi, podrzędnymi w stosunku do Strategii Rozwoju Miast: powinny korzystać z diagnozy, a także oprzyrządować cele wskazane w tych strategiach. Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że programy te powinny podlegać ocenie i ewaluacji w celu stworzenia rekomendacji dla zmian w programowaniu procesu rewitalizacji w poszczególnych miastach.

Schemat 5. Miejsce i rola programów rewitalizacji w strukturach zarządzania miastem

Wsparcie ze środków RPO WP w ramach kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie udzielane wyłącznie na inwestycje wynikające z programów rewitalizacji. W związku z powyższym, każde z miast zainteresowanych pozyskaniem środków finansowych musi posiadać rzetelnie przygotowany program rewitalizacji zgodnie z sugestiami Instytucji Zarządzającej RPO WP zawartymi w niniejszych wytycznych.

5.2 Etapy tworzenia programów rewitalizacji

Programowanie procesu rewitalizacji powinno być procesem wieloaspektowym, uwzględniającym szereg czynników, na który składać się winno kilka etapów:

1. Delimitacja obszarów zdegradowanych (co do zasady nie więcej niż 10% obszaru zurbanizowanego miasta)
2. Analiza przyczyn degradacji (przede wszystkim społecznej) i charakterystyka zjawisk kryzysowych
3. Identyfikacja partnerów i interesariuszy (rozpoczęcie procesu konsultacji i budowy partnerstw)
4. Doprecyzowanie celów szczegółowych i priorytetów rewitalizacji
5. Gromadzenie pomysłów i propozycji przedsięwzięć do realizacji
6. Zawiązanie partnerstw (podsumowanie procesu konsultacji partycypacji)
7. Złożenie listy przedsięwzięć (priorytetyzacja i powiązanie projektów we wspólny, zintegrowany wewnętrznie program rewitalizacji), a także listy przedsięwzięć rezerwowych. Planowane przedsięwzięcia winny być również finansowane z innych źródeł (np. budżet miasta, pozostałe programy operacyjne i in).
8. Bezpośrednie powiązanie całej koncepcji rewitalizacji danej dzielnicy/fragmentu miasta z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego.
9. Wypracowanie systemu zarządzania procesem rewitalizacji (wyznaczenie operatora) oraz systemu monitorowania i ewaluacji postępów prac
10. Uchwalenie Lokalnego Programu Rewitalizacji przez Radę Miasta.

5.3 Struktura i cechy programów rewitalizacji

Programy rewitalizacji opracowane na rzecz obszarów zdegradowanych objętych zjawiskami kryzysowymi i wyznaczonymi na podstawie kryteriów społecznych, gospodarczych i przestrzennych, powinny zostać sporządzone z uwzględnieniem szeregu istotnych zasad:

Zasada kompleksowości

Program rewitalizacji ujmuje działania w sposób kompleksowy nie pomijając aspektu społecznego, gospodarczego i przestrzennego (w tym również infrastrukturalnego, środowiskowego i kulturowego) związanego zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem. Program ten złożony jest z różnorodnych przedsięwzięć mających przyczynić się w założeniu do kompleksowej interwencji na rzecz obszaru zdegradowanego.

Zasada koncentracji interwencji

Ograniczone środki własne oraz środki zewnętrzne kierowane na realizację procesu rewitalizacji wymuszają koncentrację interwencji i konieczność hierarchizacji potrzeb. Tym samym programy rewitalizacji dotyczą obszarów zdegradowanych o największym nasileniu różnorodnych problemów i zjawisk kryzysowych.

Zasada komplementarności interwencji

Wymogiem niezbędnym dla wspierania projektów o charakterze rewitalizacyjnym jest zapewnienie ich wielowymiarowej komplementarności. W szczególności dotyczy to komplementarności: przestrzennej, problemowej, proceduralno-instytucjonalnej, międzyokresowej oraz źródeł finansowania.

Zasada komplementarności przestrzennej

Komplementarność przestrzenna oznacza konieczność wzięcia pod uwagę podczas tworzenia i realizacji procesu rewitalizacji wzajemnych powiązań pomiędzy projektami realizowanymi zarówno na obszarze zdegradowanym, jak i znajdujących się poza nim, ale na ten obszar oddziałujących. Zapewnienie komplementarności przestrzennej projektów rewitalizacyjnych ma służyć temu, by program rewitalizacji w sposób efektywny oddziaływał na cały dotknięty kryzysem obszar rewitalizacji.

Zasada komplementarności problemowej

Komplementarność problemowa oznacza konieczność realizacji projektów rewitalizacyjnych, które będą się wzajemnie dopełniały tematycznie, sprawiając, że proces rewitalizacji będzie odczuwany na we wszystkich niezbędnych aspektach, w tym zwłaszcza w aspekcie społecznym, gospodarczym czy przestrzennym.

Zasada komplementarności instytucjonalnej

Komplementarność instytucjonalna oznacza konieczność takiego zaprojektowania systemu zarządzania programem rewitalizacji, który pozwoli na efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. W tym celu niezbędne jest osadzenie systemu zarządzania programem rewitalizacji w przyjętym przez daną gminę systemie zarządzania.

Zasada komplementarności źródeł finansowania

Komplementarność źródeł finansowania, oznacza, że projekty o charakterze rewitalizacyjnym wynikające z programu rewitalizacji opierają się na konieczności umiejętnego uzupełniania i łączenia wsparcia z różnych źródeł. W przypadku korzystania ze wsparcia w ramach EFS, EFRR czy FS niezbędne jest wykluczenie ryzyka podwójnego finansowania przedsięwzięć.

W tym celu, dla potrzeb realizacji procesu rewitalizacji zgodnego z zasadami ujętymi w Umowie Partnerstwa oraz Narodowym Planie Rewitalizacji, opracowywane dla obszarów zdegradowanych programy rewitalizacji, na podstawie których miasta będą starały się o środki pomocowe na kompleksowe przedsięwzięcia rewitalizacyjne powinny obejmować następujące elementy:

1. Streszczenie

2. Diagnoza:

- wskazanie na kontekst strategiczny, program rewitalizacji jako element polityki strategicznej miasta, a w tym: przywołanie tych dokumentów, w których uzasadnione zostało wskazanie danych obszarów jako zdegradowanych i wymagających podjęcia procesu rewitalizacji (dokonane na tle innych jednostek miasta wg *Załącznika nr 1*),

- analiza przyczyn degradacji i charakterystyka sytuacji na obszarze objętym programem (w tym także nawiązania do szerszej struktury i procesów rozwojowych miasta).

Analiza (opis stanu) powinna być prowadzona w trzech podsystemach:

- a) podsystemie społecznym
  - hierarchizacja i priorytetyzacja zakresu i katalogu problemów i zjawisk społecznych,
  - identyfikacja i ocena zjawisk i procesów społecznych o charakterze zewnętrznym oddziałujących na obszar zdegradowany,
  - analiza potencjału i aktywności podmiotów (w szczególności organizacji pozarządowych), działających na rzecz integracji społecznej i zawodowej oraz kultury i edukacji istniejących /funkcjonujących na obszarze objętym programem,
  - charakterystyka zakresu i intensywności (doświadczenia, przejawy) współpracy władz z partnerami społeczno-gospodarczymi w odniesieniu do obszaru objętego programem rewitalizacji,
  - analiza poziomu zaangażowania mieszkańców w dotychczas podejmowane działania o charakterze przestrzennym, społecznym, gospodarczym ,
  - analiza skuteczności działań mających na celu niwelowanie problemów społecznych, które były dotychczas podejmowane na obszarze objętym programem
- b) podsystemie gospodarczym
(analiza poziomu przedsiębiorczości i aktywności zawodowej oraz ujawnienie potencjalnych partnerów rewitalizacji na obszarze zdegradowanym).
- c) podsystemie przestrzennym
(elementy podlegające degradacji i ich wpływ na degradację społeczną i gospodarczą, stan infrastruktury technicznej i budynków, ich wyposażenie w media, wielkość niskich emisji, zagadnienia własnościowe itp. oraz ich powiązanie z aspektem społecznym).

3. Cele szczegółowe rewitalizacji oraz założenia procesu (w bezpośrednim nawiązaniu do strategii rozwoju miasta). Przedstawienie w syntetyczny sposób celów i efektów programu wraz z narzędziami ich realizacji, a także systemem zarządzania realizacją programu.

4. Środki realizacji celów

Planowane zadania (w tym plan rzeczowo-finansowy) dla wskazanych w pkt. 2 obszarów zdegradowanych, w podziale na lata i zakres przedmiotowy w tym: zadania planowane do finansowania w ramach funduszy zewnętrznych wraz z listą rezerwową oraz zadania planowane do finansowania z innych źródeł, w tym z budżetu miasta, zadania realizowane przez partnerów oraz zadania realizowane wspólnie z partnerami.

Zasadniczą częścią tego podrozdziału powinny być tabele szczegółowo opisujące planowane przedsięwzięcia, (zarówno konkretne przedsięwzięcia o charakterze społecznym skierowane na rozwiązanie konkretnych zidentyfikowanych problemów, jak i inwestycje w infrastrukturę) czas ich realizacji i poszczególne etapy, oczekiwane rezultaty (wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania), niezbędne nakłady wraz z informacją o zakładanych źródłach środków, lista podmiotów uczestniczących w realizacji zadania. Planowane zadania, tak społeczne, jak i infrastrukturalne, należy zestawić w załączniku do programu rewitalizacji dla każdego z wyznaczonych obszarów według wzoru przedstawionego w *Tabeli*.

Lista zadań, które będą współfinansowane w ramach RPO WP powinna być zaproponowana przez miasto i stanowić możliwie kompleksową odpowiedź na problemy zidentyfikowane na danym obszarze zdegradowanym, a następnie doprecyzowana w procesie negocjacji z IZ RPO.

Tabela 6. Uproszczony i syntetyczny zestaw informacji dotyczących obszaru zdegradowanego objętego programem

N A Z W A O B S Z A R U	
(numer porządkowy z listy stanowiącej załącznik nr 1 Delimitacja obszarów zdegradowanych)	/wskazanie graficzne w strukturze miasta/
POWIERZCHNIA OBSZARU I LICZBA LUDNOŚCI	
CHARAKTERYSTYKA OBSZARU	
PODSTAWOWE PROBLEMY SPOŁECZNE GOSPODARCZE I PRZESTRZENNE ZIDENTYFIKOWANE NA OBSZARZE	
<p><i>podsystem społeczny:</i></p> <p>hierarchizacja i priorytetyzacja zakresu i katalogu problemów i zjawisk społecznych, identyfikacja i ocena zjawisk i procesów społecznych o charakterze zewnętrznym oddziałujących na obszar zdegradowany, analiza potencjału aktywności podmiotów (w szczególności organizacji pozarządowych) działających na rzecz integracji społecznej i zawodowej istniejących/funkcjonujących na obszarze objętym programem, charakterystyka zakresu i intensywności (doświadczenia, przejawy) współpracy władz z partnerami społeczno-gospodarczymi w odniesieniu do obszaru objętego programem rewitalizacji; analiza poziomu zaangażowania mieszkańców w dotychczas podejmowane działania o charakterze przestrzennym, społecznym, gospodarczym, analiza skuteczności działań mających na celu niwelowanie problemów społecznych, które były dotychczas podejmowane na obszarze objętym programem;</p> <p><i>podsystem gospodarczy:</i></p> <p>analiza poziomu przedsiębiorczości i aktywności zawodowej oraz ujawnienie potencjalnych partnerów rewitalizacji na obszarze zdegradowanym.</p> <p><i>podsystem przestrzenny:</i></p> <p>elementy podlegające degradacji, stan infrastruktury technicznej i budynków, ich wyposażenie w media, wielkość emisji niskich, zagadnienia własnościowe itp.;</p>	
WYNIKI KONSULTACJI SPOŁECZNYCH	
Konsultacje społeczne winny być prowadzone zarówno ze społecznością lokalną, jak i podmiotami społecznymi, gospodarczymi oraz reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie	
MOCNE I SŁABE STRONY OBSZARU ORAZ JEGO POTENCJAŁ I ZAGROŻENIA	
LISTA POTENCJALNYCH PARTNERÓW WRAZ Z NAJWAŻNIEJSZYMI PODEJMOWANYMI DZIAŁANAMI	
OGÓLNY OPIS PODEJMOWANYCH DZIAŁAŃ WRAZ Z OKREŚLENIEM WZAJEMNYCH POWIĄZAŃ	
Zwrócenie uwagi na jakość powiązań między działaniami – podejmowane działania jako zintegrowana odpowiedź na konkretne problemy ujawnione na obszarach zdegradowanych	

Przy identyfikacji i priorytetyzacji przedsięwzięć należy wziąć pod uwagę, że rewitalizacja powinna koncentrować się na rozwiązaniu kluczowych problemów, które zostały zidentyfikowane na etapie diagnozy jako najbardziej przyczyniające się do pogłębiania kryzysu. Ograniczone środki finansowe mogą powodować konieczność określenia minimalnego i rozszerzonego zakresu przedsięwzięć, jednak nawet zakres minimalny powinien zmierzać do realizacji projektu jak najbardziej kompleksowego.

Należy wziąć pod uwagę, że prowadzona na wcześniejszym etapie diagnoza społeczna może określić konieczność podjęcia pewnych działań wyprzedzających, dotyczących m.in. aktywizacji społeczno-zawodowej, które przygotować mają do bardziej złożonych działań podejmowanych w kolejnych etapach procesu rewitalizacji.

Tabela 7. Uproszczony plan rzeczowo-finansowy dla potrzeb procesu rewitalizacji

N A Z W A O B S Z A R U						
Nazwa przedsięwzięcia	Opis przedsięwzięcia	Podmiot realizujący	Jakie problemy zidentyfikowane na etapie diagnozy rozwiązuje planowane przedsięwzięcie? W jaki sposób?	Zakres czasowy realizacji	Planowany koszt wraz z podziałem na źródła finansowania	Potencjalne partnerstwa wraz z określeniem roli Podmiotów
ZAKRES PODSTAWOWY						
PRZEDSIĘWZIĘCIA UZUPEŁNIAJĄCE						

5. Wskaźniki realizacji programu rewitalizacji

6. Instrumenty wdrażania programu wraz z systemem ewaluacji programu i rekomendacji dla aktualizacji programu

7. Forma zarządzania realizacją programu rewitalizacji, system informacji i promocji, system budowania i wspierania partnerstwa

8. Monitoring rewitalizacji – oddziaływanie podejmowanych działań na zidentyfikowane na etapie diagnozy problemy

9. Udokumentowanie konsultacji społecznych realizowanych na etapie diagnozy

W generalnym ujęciu zaleca się, aby programy rewitalizacji były przygotowywane przez zespoły urzędników w oparciu o wynik konsultacji społecznych prowadzonych ze społecznością lokalną oraz podmiotami społecznymi i gospodarczymi, a eksperci zewnętrzni wynajmowani byli do realizacji niektórych niezbędnych elementów np. prowadzenie prac studialnych dotyczących delimitacji obszarów zdegradowanych w jednostkach urbanistycznych stanowiących podstawę do tworzenia programu rewitalizacji.

5.4 Konsultacje społeczne oraz podmioty zaangażowane w programowanie rewitalizacji

Jednym z najistotniejszych elementów prowadzenia działań rewitalizacyjnych jest Partnerstwo. Zasada partnerstwa oznacza ścisłą współpracę między instytucjami publicznymi, partnerami gospodarczymi i społecznymi oraz podmiotami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym w trakcie całego cyklu programowania obejmującego przygotowanie, wdrożenie, monitorowanie i ocenę¹¹.

Przed przystąpieniem do konsultacji należy dokładnie określić, co można zaoferować partnerom i w jaki sposób będzie można spełnić ich oczekiwania zgłaszane w procesie konsultacji i budowy partnerstwa. Do prowadzenia konsultacji konieczne jest jasne wskazanie, kto i ile środków może przeznaczyć na realizację postulatów, oczekiwań i projektów zgłaszanych przez tzw. stronę społeczną.

Konsultacje powinny być prowadzone z całą lokalną społecznością, ale szczególny nacisk powinien być skoncentrowany na partnerach dysponujących realnym potencjałem do zawiązywania partnerstwa i włączania się w proces rewitalizacji. Z takimi partnerami, po ich zidentyfikowaniu, powinny być prowadzone bezpośrednie rozmowy i ustalenia dotyczące realizacji poszczególnych przedsięwzięć.

Partycypacja społeczna powinna być nieodłącznym elementem procesu rewitalizacji i stanowić fundament wszelkich działań na każdym etapie tego procesu. Tylko skonsolidowanie wysiłków wszystkich interesariuszy obszaru zdegradowanego rokuje nadzieje na sukces. Partycypacja powinna być rozumiana bardzo szeroko, poczynając od informacji o działaniach władz lokalnych, poprzez współudział w podejmowaniu decyzji o kierunkach interwencji, aż po aktywne uczestnictwo w projektach. Wymaga się tym samym prowadzenia konsultacji w formie warsztatów, pozwalających na udział większych grup uczestników, którzy dzięki merytorycznemu wprowadzeniu do tematyki rewitalizacji mogą wziąć udział w dyskusji o otaczającej ich przestrzeni. Działanie takowe, we wsparcie podmiotów społecznych i gospodarczych, umożliwią merytoryczną debatę przy jednoczesnym budowaniu zaufania na linii miasto-mieszkańcy.

Proces udanej rewitalizacji powinien być przede wszystkim celem wspólnoty samorządowej, reprezentowanej zarówno przez Rady Miast jak i burmistrzów czy prezydentów. Nawet najlepiej przygotowane wytyczne dla sporządzania programów rewitalizacji oraz najbardziej krytyczna ocena tych programów i projektów rewitalizacyjnych nie są w stanie zniwelować braku zaangażowania w przygotowanie, a następnie wdrażanie procesu rewitalizacji. Dlatego obok działań samorządów lokalnych niezwykle ważne jest zaangażowanie zarówno społeczności lokalnych, jak i organizacji pozarządowych i innych interesariuszy obszarów zdegradowanych w proces tworzenia i wdrażania programów rewitalizacji, a w kolejnym etapie podejmowania partnerstwa w poszczególnych projektach, zwłaszcza projektach społecznych. Ich zadaniem jest komunikowanie władzom lokalnym potrzeb społeczności i wywieranie społecznego nacisku, w celu ukierunkowania wsparcia na rzeczywiste problemy. Nie jest to jednak uzasadnieniem dla postaw roszczeniowych. Władza lokalna posiada ważną i niezbywalną rolę w procesie rewitalizacji, ale nie jest w stanie sama przeprowadzić go skutecznie. Powinna ona tworzyć korzystny klimat dla trzeciego sektora, skłaniający do aktywnego udziału w procesie rewitalizacji. Tylko rzeczywisty wkład pracy ze strony trzeciego sektora i społeczności

---

¹¹ Rozporządzenie KE w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych z dnia 7 stycznia 2014 roku

lokalnej, w tym przedsiębiorców, jest w stanie doprowadzić wspólnie z działaniami gmin i innych interesariuszy do osiągnięcia sukcesów w procesie rewitalizacji.

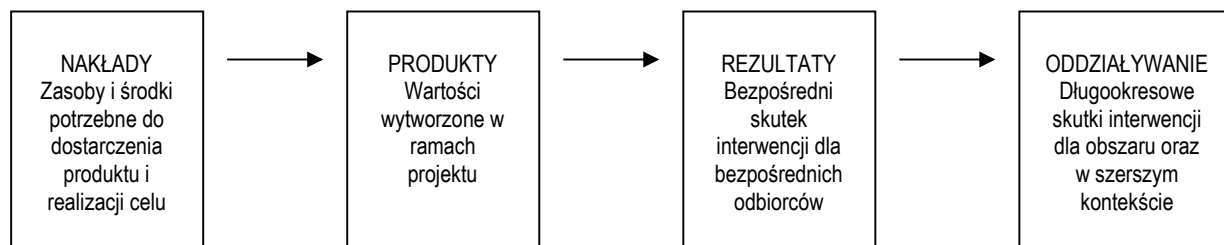
5.5 System monitorowania rewitalizacji

Istotnym elementem realizowanego przez Miasto procesu programowania rewitalizacji powinno być zapewnienie sposobu monitorowania skuteczności podejmowanych działań. Biorąc pod uwagę, że wykorzystanie środków finansowych powinno być jak najbardziej efektywne, należy prowadzić analizę oddziaływania podejmowanych przedsięwzięć ukierunkowanych na rozwiązanie konkretnych problemów społecznych, gospodarczych i przestrzennych.

Tak prowadzony system monitorowania i ewaluacji procesu rewitalizacji ma w założeniu pozwolić na lepsze, bardziej skoordynowane zarządzanie, wzmocnienie poczucia odpowiedzialności i partnerstwa oraz optymalne wykorzystanie środków finansowych dla maksymalizacji efektów.

Programy rewitalizacji zakładają, że ponoszone nakłady przyniosą pewnego rodzaju „produkt”, który w założeniu przyczyni się do poprawy sytuacji na analizowanym obszarze. Konieczna jednak, zwłaszcza w przypadku działań o charakterze społecznym, wydaje się również ocena w jakim stopniu zaproponowane rozwiązania mogą wpłynąć na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów.

System monitorowania rewitalizacji budowany w programie powinien zapewniać pewnego rodzaju kompleksowość polegającą na monitorowaniu efektów wszelkich przedsięwzięć, które wpływają na poprawę sytuacji społecznej, gospodarczej czy przestrzennej obszaru zdegradowanego, a wcześniej były ujawniane jako bezpośrednie lub pośrednie przyczyny degradacji. Tym samym mogą być to przedsięwzięcia finansowane z innych źródeł niż środki finansowe kierowane na rewitalizację.

5.6 Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko programu rewitalizacji

Dział IV ustawy o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko z dnia 3 października 2008 r.¹² (dalej: ustawa ooś) określa rodzaje dokumentów (programy, plany, strategie) wymagające przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOŚ) oraz zasady jej przeprowadzania. Zgodnie z art. 46 i 47 ustawy ooś, przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają projekty:

- 1) koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, planów zagospodarowania przestrzennego oraz strategii rozwoju regionalnego;

¹² Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 z późn. zm.

2) polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, mogących znacząco oddziaływać na środowisko;

3) polityk, strategii, planów lub programów innych niż wymienione w pkt 1 i 2, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar *Natura 2000*, jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru *Natura 2000* lub nie wynikają z tej ochrony.

Przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest wymagane także w przypadku projektów dokumentów, innych niż wymienione w art. 46, jeżeli w uzgodnieniu z właściwym organem, o którym mowa w art. 57, organ opracowujący projekt dokumentu stwierdzi, że wyznaczają one ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, mogących znacząco oddziaływać na środowisko i że realizacja postanowień tych dokumentów może spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko.

W związku z powyższym, co do zasady, istnieje konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla **projektów** Lokalnych Programów Rewitalizacji oraz dla projektów programów zmieniających przyjęte już wcześniej Lokalne Programy Rewitalizacji. W momencie składania wniosku o dofinansowanie w ramach kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych RPO WP Beneficjent ma obowiązek, poza dostarczeniem Lokalnego Programu Rewitalizacji, załączenia dokumentów potwierdzających przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko lub dokumentów wskazujących na odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny.

Szczegółowe informacje dotyczące zasad przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko zostały zaprezentowane w *Wytycznych dotyczących oceny oddziaływania na środowisko projektów UE dla beneficjentów Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2014–2020* (załącznik nr 5 do *Zasad wdrażania RPO WP 2014–2020*).

6. Konkursy architektoniczne i urbanistyczne w ramach formułowanych przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Zgodnie z zapisami rozdziału 1.5.4 Umowy Partnerstwa dotyczącego respektowania zasad polityki przestrzennej kraju przy wdrażaniu środków Unii Europejskiej działania w ramach poszczególnych PI powinny uwzględniać konieczność przywrócenia i utrwalenia ładu przestrzennego, zwłaszcza miast. Tym samym w ramach RPO WP przewiduje się preferencje dla projektów rewitalizacyjnych, które będą zakładać wykorzystanie formuły konkursów architektonicznych, architektoniczno-urbanistycznych oraz urbanistycznych, a tym samym projektów zmierzających do poprawy jakości przestrzeni.

Konkurs architektoniczny, architektoniczno-urbanistyczny czy urbanistyczny to specjalna procedura, która umożliwia instytucji zamawiającej wybranie projektu koncepcyjnego wytypowanego jako najlepsze rozwiązania przez sąd konkursowy po przeprowadzeniu odpowiedniego postępowania konkursowego. Zgodnie z art. 110-127 ustawy o zamówieniach publicznych konkurs oraz procedury konkursowe są metodą wyłonienia najlepszego projektu koncepcyjnego. Konkurs ten stanowi wartościowe narzędzie uzyskania najlepszych rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych i może

stanowiąc szczególnie przydatne narzędzie zwłaszcza w realizowanych w miastach projektach o charakterze rewitalizacyjnym.

W ramach RPO WP przewiduje się preferencję dla projektów obejmujących przedsięwzięcia dotyczące między innymi: kubaturowych obiektów użyteczności publicznej czy też przestrzeni publicznych.

ZAŁĄCZNIK 1

Delimitacja obszarów zdegradowanych. Ocena jednostek urbanistycznych obejmujących obszary mieszkalnictwa

Struktura załącznika dotyczącego delimitacji obszarów zdegradowanych

Tabela 1. Ocena jednostek urbanistycznych w podsystemie społecznym

Jednostki urbanistyczne	WSKAŹNIKI KLUCZOWE				WSKAŹNIK FAKULTATYWNY ²		
	Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej na 1 tys. ludności*	Udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym*	Liczba przestępstw przeciwko rodzinie i opiece na 10 tys. ludności	Liczba przestępstw na 1 tys. ludności			
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							
9.							
cd.							
MIASTO							
POMORSKIE							

Tabela 2. Ocena jednostek urbanistycznych w podsystemie gospodarczym

[illegible]

Tabela 3. Ocena jednostek urbanistycznych w podsystemie przestrzennym

[illegible]

² wskaźnik fakultatywny z listy zaproponowanych przez IZ lub wskazany przez Miasto